

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Брезіної Т.М. «Конституційні межі реалізації права громадян на захист у суді: Україна та зарубіжний досвід», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт. Значний обсяг робіт українських і зарубіжних дослідників присвячений проблемам судового захисту прав і свобод людини і громадянина, проте недослідженим залишається питання конституційних меж реалізації права на захист у суді. В попередній редакції статті 124 Конституції України було зазначено те, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі. Вказані норми були нереалістичні, оскільки малоімовірно, що не існує правовідносин поза сферою юрисдикції судів. Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII редакцію частини другої статті 124 викладено так: «юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення».

З цього випливає таке, що положення Конституції має на меті встановити межі юрисдикції судів шляхом визначення загального правила, відповідно до якого всі юридичні спори підпадають під контроль судів. Це правило зводить юрисдикцію судів до спорів, юридичних конфліктів, які виникають у державі, суспільстві. Проте у процесі дослідження вказаного питання з'ясовано те, що не всі юридичні спори, з якими звертаються особи за захистом, можуть бути предметом судового розгляду по суті.

Окреслення права громадянина на рівні норми права призводить до виокремлення певних меж такого права, вписаних у нормі. Законодавче закріплення основних прав визначає їх межі, а не встановлює права людини; закріплює сферу державного втручання у приватне життя людини шляхом врегулювання засобів правового захисту основних прав. Згідно з Конституцією: «кожному гарантується право на судовий захист». У зв'язку із цим тривають

дискусії про те, чи кожне право, визначене у розділі II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», може бути захищене судом при відсутності чіткого механізму (регламентації), як те, чи інше право має бути захищене. Особливість інституту права на судовий захист полягає у тому, що це є інститут конституційного та процесуального права, який знаходиться на межі матеріального і процесуального права.

Дослідження виконане у рамках науково-дослідної теми кафедри конституційного права та порівняльного правознавства «Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей». Номер державної реєстрації – 0119U102624.

2. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна. Існують окремі наукові дослідження, присвячені судовій владі, деяким аспектам судового захисту прав громадян, процесуальним відносинам під час реалізації права на захист сторін процесу тощо.

Зазначена дисертаційна робота присвячена комплексному науковому дослідженню конституційних меж реалізації права на захист у суді. Значний обсяг робіт українських і зарубіжних науковців спрямований на вирішення проблем судового захисту прав і свобод людини і громадянина, проте недослідженим залишається питання конституційних меж реалізації права на захист в суді.

Задля можливості захисту порушеного права у випадку, коли процесуальним законодавством не передбачено звернення до суду із такою категорією справ, запропоновано наступне:

- розмежувати поняття «юридичний конфлікт» та «юридичний спір» і закріпити таке розмежування на законодавчому рівні з метою поділу спорів, які можуть бути вирішені у позасудовому порядку, і спорів, які вирішуються судом;
- на конституційному рівні закріпити такий елемент права на судовий захист як «справедливе правосуддя»;
- внести зміни до Конституції щодо зазначення конкретного інструментарію механізму захисту порушених, гарантованих Конституцією прав, та до процесуального законодавства положення про те, що при вирішенні питання юрисдикції необхідно виходити із загальних принципів предмета

правового регулювання спірних правовідносин;

- проаналізувати положення Конституції про надання права на захист кожному, з'ясувати процесуальні фільтри права на захист та шляхи їх удосконалення;

- внести в Конституцію України положення, визначені і сформовані Європейським Судом з прав людини щодо застосування трискладового тесту щодо обмеження прав людини.

Набули подальшого розвитку ідеї щодо необхідності прийняття Верховною Радою України законопроекту про адміністративну процедуру, який би закріпив порядок відносин держави з фізичними та юридичними особами у позасудовому порядку. Проаналізовано складнощі застосування положень щодо застосування норм Конституції як норм прямої дії судами загальної юрисдикції. Наголошено на тому, що процесуальні фільтри з питань доступу до правосуддя є обов'язковими, однак не можна обмежувати чи зменшувати право доступу до суду такою мірою, щоб порушувалась сама сутність права.

Обґрунтовано потребу у ефективному захисті порушеного права та виконанні рішень судів. Зосереджено увагу на необхідності прискорення впровадження Електронного суду, зокрема у питанні виконання рішень судів. Схвалено ідею про те, що конституційна скарга, яка поки що відіграє роль констатації порушеного права, у наступному етапі функціонування цього інституту повинна стати базовою для пошуку і запровадження дієвих механізмів їх відновлення.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Усі наукові результати достовірні та достатньо обґрунтовані, що підтверджується наступними положеннями:

- основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях;

- основні положення дисертації опубліковано у 9 наукових працях, серед яких 2 статі – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Молдова), 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Словаччина), серед яких: «Jurnalul

juridic național: teorie și practică», «Юридичний науковий електронний журнал», «Юридичний бюлетень», «Visegrad journal on human rights».

4. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

- у науково-дослідній галузі – для подальших досліджень меж реалізації права на захист у суді;
- у нормотворчій діяльності законодавчого органу для взяття ідей, опрацювання їх і запровадження шляхом прийняття законів;
- у просвітницькій роботі – для правової обізнаності громадян щодо реалізації права на судовий захист та вирішення незначних конфліктів у позасудовому порядку;
- навчальному процесі – в юридичних та інших вищих навчальних закладах під час вивчення дисципліни «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Актуальні питання прав людини», «Конституційна правотворчість», «Юридична аргументація», «Судова практика та судова правотворчість» при написанні монографій, науково-практичних посібників, підручників, підготовці методичних рекомендацій, а також для викладання лекцій та при проведенні практичних занять.

5. Використання результатів роботи. Основні положення, узагальнення та висновки дисертаційного дослідження автором апробовані на засіданнях кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід» (17-18 листопад 2017 року м. Харків); X Міжнародній науково-практичній конференції «Закарпатські правові читання» (19-21 квітня 2018 року м. Ужгород); II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 18–19 жовтня 2018 року); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 11–13 квітня 2019 року); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в

Україні» (м. Чернівці, 24–25 жовтня 2019 року).

6. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

7. Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації. Дисертація Брезіної Т.М. на тему: «Конституційні межі реалізації права громадян на захист у суді: Україна та зарубіжний досвід» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, результати якого мають цінність і наукове значення для подальших досліджень інституту судової влади. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дванадцяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 192 сторінок, з них основного тексту – 147 сторінок.

Список використаних джерел містить 184 найменувань, з них значна увага приділена національним та міжнародним законодавчим актам, судовій практиці, а також публікації у фахових виданнях України та іноземних держав.

8. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Брезіної Т.М. «Конституційні межі реалізації права громадян на захист у суді: Україна та зарубіжний досвід» відповідає паспорту спеціальності 081 «Право». Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

9. Зауваження та рекомендації:

- авторка пропонує «юридичні спори», які є серйозними та значимими для захисту прав людини і громадянина розглядати в судовому порядку, а «юридичні конфлікти» - у позасудовому порядку, разом із тим, авторка не запропонувала критерії для такого поділу;

- досліджуючи питання верховенства права в аспекті права на звернення до суду, Брезіна Т.М. досліджує його в застосуванні норм Конституції як норм прямої дії (підрозділ 3.1.), проте малодослідженими залишились концепції верховенства права: формальна та матеріальна;

- аналізуючи конституційні судові і позасудові форми захисту прав

людини у зарубіжних країнах, дисертантка вказує на позитивний досвід європейських країн стосовно порядку функціонування вказаних інститутів, але не вдається до пропозицій для України (підрозділ 2.3.).

Відзначимо, що здобувачем було враховано значну кількість основних рекомендацій, наданих рецензентами у процесі попередніх обговорень роботи. Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не зменшують її наукової новизни і практичної цінності, тому не є перешкодою для її представлення в спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

10. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим «Порядком проведення експерименту із присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Брезіної Тетяни Миколаївни на тему: «Конституційні межі реалізації права громадян на захист у суді: Україна та зарубіжний досвід» повністю відповідає вимогам пунктів 9-15 «Порядку проведення експерименту із присудження ступеня доктора філософії» Постанови Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р.

11. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих співавторами та зарахованих за темою дисертації. Основні положення дисертації опубліковано у 9 наукових працях, серед яких 2 статі – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Молдова), 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Словаччина), 5 статей – у збірниках (наукових доповідей), оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

12. Результати перевірки роботи на академічний плагіат. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Перевірка проводилася сертифікованою програмою Unichek.

Результати дисертації апробовано на засіданні фахового семінару №1 від 29.03.2021 р. За результатами засідання фахового семінару ухвалено затвердити позитивний висновок рецензентів щодо рекомендації захисту в спеціалізованій вченій раді дисертаційної роботи Брезіної Тетяни Миколаївни на тему: «Конституційні межі реалізації права громадян на захист у суді: Україна та зарубіжний досвід» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 0811 «Право».

Дисертаційна робота рекомендована до захисту у спеціалізованій Вченій Раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

декан юридичного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Я.В. Лазур

Підпис Лазура Я.В.

«засвідчую»

Вчений секретар
ДВНЗ «УжНУ»

О.О. Мельник

Рецензент:

завідувач кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Ю.М. Бисага

Підпис Бисаги Ю.М.

«засвідчую»

Вчений секретар
ДВНЗ «УжНУ»

О.О. Мельник

О.О. Мельник